

Proces rozwoju mowy przebiega etapami i trwa kilka lat.

W rozwoju mowy wg. L. Kaczmarka wyodrębnia się cztery okresy :

okres melodii (0-1)

okres wyrazu (1-2)

okres zdania (2-3)

okres swoistej mowy dziecięcej (3-7)

OKRES MELODII (0-1)

- rozpoczyna się z chwilą urodzenia dziecka do ukończenia przez nie pierwszego roku życia. Początkiem kontaktu jest krzyk i płacz. To forma porozumiewania się ze światem. To również trening narządów oddechowych. Z czasem niemowlę wydaje dźwięki połączone z mową ciała. Uczy się ich od opiekunów. Między drugim a trzecim miesiącem życia pojawia się głużenie. Są to dźwięki podobne do samogłosek i spółgłosek. Choć nie są świadomie wymawiane, to ich artykułowanie ćwiczy narządy mowy: język, wargi, żuchwę i podniebienie miękkie. Około piątego - szóstego miesiąca życia rozpoczyna się gaworzenie. Teraz dziecko zaczyna świadomie powtarzać i naśladować dźwięki mowy. Wraz z ukończeniem pierwszego roku życia powinny pojawić się pierwsze słowa. Najczęściej są nimi: mama, tata, baba.

OKRES WYRAZU (1-2)

- słowa wymawiane przed pierwszym rokiem życia nie są kojarzone z przedmiotem. Tata to każdy mężczyzna, a mama to niekoniecznie rodzicielka. W drugim etapie dzięki wielokrotnemu powtarzaniu połączonemu z odszukiwaniem osób czy przedmiotów dziecko już się nie myli. Potrafi też wymawiać samogłoski ustne i najłatwiejsze spółgłoski, wypowiada tylko pierwszą lub ostatnią jego sylabę. Trudniejsze dźwięki zastępuje tymi, które potrafi wypowiedzieć, stąd jego wypowiedzi brzmią zabawnie. Około półtoraroczne dziecko wypowiada do 50 wyrazów. Po skończeniu dwóch lat jego słownik zawiera około 400 słów. Pojedyncze wyrazy wzbogacone gestami zastępują całe zdania.
- Pojawiają się pierwsze wyrazy: mama, tata, baba itp. Dziecko wymawia samogłoski a, o, u, i, y, e oraz spółgłoski p, b, m, t, d, n, ś, czasem ć. Pozostałe spółgłoski zastępuje innymi, o zbliżonym miejscu artykulacji. Upraszcza grupy spółgłoskowe. Charakterystyczne jest wymawianie tylko pierwszej sylaby lub końcówki wyrazu.

OKRES ZDANIA (2-3)

- pojawiają się proste zdania, dziecko wymawia wszystkie samogłoski, również ę, ą. Czasami może zamieniać samogłoski w mowie. Obok spółgłosek p, b, m pojawiają się zmiękczenia pi, bi, mi oraz w, f, wi, fi, ś, ź, ć, dź, ń, li, k, g, ch, ki, gi, chi, j, ł. Pod koniec tego okresu mogą się też pojawić głoski s, z, c, dz, a nawet sz, ż, cz, dż. Wymienione głoski nie zawsze są pełnowartościowe, a czasem bywają zastępowane innymi, łatwiejszymi. Mowę dziecka trzyletniego cechuje zmiękczenie głosek – s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż są często wymawiane jak ś, ź, ć, dź. Głoska r może być pomijana lub zastępowana przez inną, na przykład j lub ł. Zamiast głoski f występuje ch i odwrotnie. Grupy spółgłoskowe są uproszczone tak w nagłosie, jak i w śródgłosie, brak wyraźnych końcówek w wyrazach. Dziecko wie, jak dana głoska powinna brzmieć, ale nie umie jej jeszcze wypowiedzieć. W tym wieku może występować swoista mowa dziecięca: przestawki głoskowe, opuszczanie sylaby początkowej lub końcowej, zniekształcenie oraz tworzenie wyrazów ze skrzyżowania dwóch słów, nieprawidłowa odmiana.

OKRES SWOISTEJ MOWY DZIECIĘCEJ (3-7)

- jest to okres który trwa najdłużej. Rozpoczyna się po ukończeniu trzech lat i trwa do momentu tzw. startu edukacyjnego. Wtedy mowa powinna być zrozumiałą nie tylko dla najbliższych ale i przypadkowych rozmówców. Dziecko zaczyna prowadzić rozmowy pełnymi zdaniami. Stosuje bogate słownictwo. Początkowo zdarza się przestawianie sylaby lub głosek, np. lomokotywa zamiast lokomotywa. Mogą pojawiać się słowa podobne do prawidłowych, bo łatwiej je wymówić, np. bebek zamiast chlebek. Często zdarzają się połączenia dwóch wyrazów w jeden, np. pomasłować, czyli posmarować masłem. Między czwartym a piątym rokiem zaczyna się etap pytań. Pod koniec okresu dziecko powinno posługiwać się wszystkimi głoskami. Zdarza się, że tuż po ukończeniu trzeciego roku życia zaczyna używać najtrudniejszych głosek. Nie mówi już stół, lecz stól. Czasem zamiast śiba potrafi powiedzieć szyba. Ale nie dzieje się tak we wszystkich wyrazach. Z biegiem czasu porządkuje i prawidłowo stosuje wszystkie dźwięki mowy adekwatnie do ich występowania.

Dzieci siedmioletnie powinny już wymawiać wszystkie głoski prawidłowo. Okres rozwoju mowy do 7 roku życia powinien być już zakończony.